కొలిమి

పొగ కమ్మింది. ఊరంతా తూర్పు నుంచి పడమటికి తోలే గాలికి అంత పొగ కంటబడితే ఊళ్లో ఎక్కడో ఏదో తగలబడుతూ ఉందని జనం భయపడాలి. అదేమీ లేదు. అందరికీ అలవాటు ఆ పొగ.

నిప్పుంది, మంటలేదు, పొగ ఉంది అది ఆటి కాలుతూ ఉంది. ఎండు వరిగడ్డి నేల మీద పరచి, దాని మీద రైసు మిల్లు ఊకపోసి, ఆ పైన గాను పెట్టి, మళ్లీ ఊక పోసి, ఊక కనబడకుండా రాకాసి బొగ్గు పిడకలు పేర్చి, అంత కిరసనాయిలు చుట్టూ పోసి, అగ్గిపుల్లగీసి అంటిస్తే పుట్టిన మంట చుట్టూ తిరిగి, బొగ్గు పిడకల్లోంచి, ఊకలోంచి గడ్డిలోకి పాకి, అన్నీ అంటుకొని క్షణకాలంమండి, ఆ పైన రాజుకొంటూ పొగలెల్లుతూ ఉన్నాయి, రెండు గాన్లూ.

గాలి తోలితే కాలే ఊక, ఇకిలించే కోతి పళ్ల చిగుళ్ళు లాగా ఎర్రగా ఉంది. గడ్డి ఊక పిడకలు పూర్తిగా కాలి, చిరుమంటలు పుట్టించి, వేడి కలిగించి, లోపలున్న ఇనపగానును ఎర్రగా మండించినాక పిడకలు ఆరిపోతూ ఉన్నప్పుడు పని ప్రారంభమవుతుంది. ఊకంతా పూర్తిగా అంటుకొంటే గాని పిడకలు అంటుకోవు.

రగులుతున్న నిప్పు వలయం చూస్తూ నిలబడ్డ లింగాలు, నిట్టూర్పు విడిచాడు. అతడిది కొలిమి పని. వంశపారంపర్యంగా అదే పని చేసున్నారు. కమ్మరం అతడి కులవృత్తి.

చెక్క పని కాని, ఇనపపని గాని, పల్లెలో ఏం చేయవలసివచ్చినా లింగాలే దిక్కు. గడ్డిరిసేటప్పుడు గునపాలతో, చదును పదును చేసేటప్పుడు పారుతో, పగలకొట్టేటప్పుడు గొడ్డళ్లతో, విరగదీసేటప్పుడు పికాసీలతో, పొడిచేటప్పుడు, బాకులు, బరిసెలు, ఈటెలతో కోసేటప్పుడు కత్తులు, కొడవళ్లతో, కలుపు తీసేటప్పుడు లిక్కులతో, దున్నేటప్పుడు కొర్రులతో, పని పడి, మొద్దుబారిపోయినవాటిని, కోపుగా, పల్చగా సన్నగా నిటారుగా పనికొచ్చేటట్లు సాగ్గొట్టాలన్నా, కోసుగా చేయాలన్నా, రైతులకు లింగాలు అవసరమే. కొలిమి కావలిసిందే!

రెండెడ్లు లాగే బళ్లను తయారుచేయటంలో లింగాలు పేరు ప్రఖ్యాతులున్న పనిమంతుడు. చుట్టుపక్కల గ్రామాల్లో కూడా ఇంతటి పనివాడు లేదు. ఏం పని వచ్చినా వాళ్లంతా ఈడనే వచ్చి పనిచేయించుకొని పోతారు.

లింగాలు కిద్దరు సన్నాసులున్నారు. నిజంగా సన్నాసులు కారు. లింగాలు వాళ్లను పెద్ద సన్నాసి, చిన్న సన్నాసి అని పిలుస్తాడు. జనం మాత్రం వాళ్లను కుడి భుజం, ఎడమ భుజం అని పిలుస్తారు. వాళ్ల పేర్లు ఎవరికీ తెలియదు. బాల్యంలో రైలు పట్టాల వెంట వస్తున్న వాళ్లను లింగాలు ఆపి, అన్నం పెట్టి పనిచెబితే చేస్తూ వాళ్లు అక్కడే ఉండిపోయారు. సాధారణంగా ఎడం భుజం తిత్తూత్తాడు. కుడిభుజం పనిముట్లు అందిస్తాడు.

లింగాలు ఉదయమే లేచి కాలకృత్యాలు తీర్చుకొని కొలిమి షెడ్డులోకి వస్తాడు. నాలుగు ఇనపకమ్మీల మీద ఉన్న రేకు కప్పుదే కొలిమి షెడ్డు. కొలిమికి పూజ చేసి దండం పెట్టి అగరు బత్తీ వెలిగించి, ఆ పైన కొలిమి పొయ్యిలో బొగ్గులు వేసి రాత్రి నిప్పు రాజుకొనేట్టు చేస్తారు.

నిన్న మధ్యాహ్నం నాంచారయ్య తెచ్చి ఇచ్చిన ఇనుపబద్దీలను రెండింటినీ గుండ్రంగా వంచి, ఒక బద్దీ రెండు కొసల్ని ఒక్క చోటుకి తెచ్చి కింద పెడితే, కొసలు రెండూ ఎదురెదురుగా కూర్చుని అతుక్కుందాం అని మొగుడూ పెళ్లాలై ముచ్చట్లు చెప్పుకొంటున్నాయి.

నిన్న కొలిమిలో కాల్చిన బద్దీ రెండు కొసల్ని అతికించాడు. అతుకు ఎక్కడో తెలియనంత అందంగా అతికించాడు. బద్దీలు గాన్లు అయ్యాయి. అవి ఈ ఉదయం కాలుతున్నాయి.

లింగాలు సమ్మెటతో చరిచి సాగ్గొట్టినా, సుత్తెతో మొత్తి ముద్ద చేసినా, పట్కారుతో పట్టి రంధ్రమేసినా చూడముచ్చటగా ఉంటుంది. పసిపాపల బుగ్గల్లాగా ఇనపముద్దలు లాగితే సాగుతాయి. వదిలేస్తే అతుక్కుంటాయి. ఎంత మాలావు ఇనుమైనా లింగాలు చెప్పినట్లు వింటుంది. ఉండమన్నట్లు ఉంటుంది. సాగుఅంటే సాగి, అతుక్కో అంటే అతుక్కోని, కాలు అంటే కాలి, మండు అంటే మండి, మాట చెబితే పని చేసే మాలిమైన కోతిలాగా ఇనుం, లింగాలు కొలిమిలో, ఆటలాడి సొమ్ము వసూలుచేసి పెడుతుంది.

తన వంశంలో పూర్వీకులు కమ్మరం చేసి బాగానే బ్రతికారు. తినా కుడవా కొదవ లేకుండా ఉన్నారు. ఇప్పుడు ఏ రోజు కా రోజు ఎదురుచూడవలసి వస్తుంది.

భార్య గతించటంతో కూతురు చదువు మాని వంట చేసి పెట్టే పరిస్థితిలోకి దిగజారిపోయింది. పెళ్లి చేయలేదు. పట్టణంలో చదువు కొంటున్న కొడుకు డబ్బు కావాలని పదేపదే గుర్తు చేస్తున్నాడు. పిల్ల సన్నాసులిద్దరూ పెద్ద సన్నాసులై తిండి యావవాళ్లు అయ్యారు. వాళ్లకు ముప్పూటలా కడుపు నిండా తిండి పెట్టగలిగే పరిస్థితి కూడా లేకుండా పోయింది. వాళ్లు వెళ్లిపోతే తన కాళ్లూ చేతులు ఆడవు.

రైలు కట్ట కివతల లింగాలు మిద్దెకవతల మెల్లాలో కాలుతున్న గాన్లు పొగ తగ్గి సెగ పెరిగి పదును కొచ్చినట్లు అనిపిస్తే చూచివచ్చిన లింగాలు, మంటలు దాటి, మిద్దె దాటి కొలిమి షెడ్డులోకి వచ్చి కూర్చుని 'ఇంకా ఉండాల్రా' అని ఇరు భుజాలకు చెప్పి స్టూలు మీద పై టవలు వేసుకొని కూర్చున్నాడు.

ఇంట్లో కొంచెం బియ్యమే ఉంటే ఎసట్లో వేశానని, పచ్చడి మెతుకులేనని కూతురు ప్రకటించిపోయింది. అదే భాగ్యం అనుకొన్నాడు లింగాలు. ఉసూరు మంటూ కూర్చున్నారు ఇరు భుజాలు.

మెట్టపంటలు, వానలు సరిగాలేవు, పంటలు రావు, రైతు పరిస్థితి సంకటంగా మారింది. వానుంటే, పంటుంటే, రైతు బాగుంటే, లింగాలు సుఖపురుషుడే! ఇప్పుడు దుఃఖపురుషుడయ్యాడు.

నాంచారయ్య తెచ్చిన మొద్దులు ఆకులు కోయించి, రెక్కలు మలిచి, కుండలు చేసి ఇనప ఇరుసు తిరిగే రంధ్రం చేసి, కుండను ఆకులు కూర్చునే కన్నాలు తొలిచి, రెక్కలకు ఆకులు దిగే రంధ్రాలు వేసి కుండలో ఆకులు దించి రెక్కలు తొడిగితే బిర్రుగా చక్రం బందోబస్తుగా కూర్చుంది. అంత పకడ్బందీగా చక్రం చేయటం లింగాలుకు మాత్రమే తెలుసు. మరి మరి సరిదేపని లేకుండా, చివ్వకుండా, చిత్రిక పట్టకుండా తోపుడు పట్టకుండా, అణగొట్టకుండా, వంగనట్లు వంపు తీయకుండా, చేసిన ఆకులు రెక్కలు అలా అతికించినట్లు చేయటం అందరికీ చేతకాదు. అందుకే లింగాలుకు అంత గిరాకీ! ఇనపకమ్మి తొడక్కుండా దొర్లిస్తే దొర్లిపోయేట్టు ఉన్నాయి చక్రాలు.

అప్పటికే పోలు గర్ర మీద వేసే కాడి తయారయి ఉంది. కాడికి పట్టెడ వేసిన కన్నాలు ఎంత నున్నగా ఉన్నాయంటే వెన్న పూసినట్లు మెత్తగా ఏ మాత్రం గరుకు లేకుండా ఉన్నాయి.

పోలు గర్ర వెన్ను మీద బద్దెలు, బద్దెల కింద పట్టీలు బలంగా ఉన్నాయి. ఇనప ఇరుసు మీద కూర్చున్న చెక్క చదరపు మొద్దు పటిష్ఠంగా నిలువు పలకలు, అడ్డం పలకలతో సిద్ధంగా ఉన్న పోలు గర్రకు చక్రాలు తొడిగితే, చక్రాలకు ఇనపబద్దీ వలయాలు బిగిస్తే చక్రాలు సిద్ధం. బండి రెడీ!

బండి పరిస్థితి చూసుకోవటానికి నాంచారయ్య వచ్చినప్పుడు, లింగాలు డబ్బు అడిగితే ఆసామి నవ్వాడు. నవ్వు కథ అతడికి అర్థం కాలేదు.

బండి చెక్క పని ఇనప్పని చేసినందుకు కూలీ రెండు వేలు. సామానంతా ఆసామిదే. చేతాళం మాత్రమే రెండు వేలు. పని మొదలుపెడుతూనే లింగాలు డబ్బు అడిగాడు.

'యాడ బోద్ది?' అన్నాడు. నాంచారయ్య కుండపనిలో పలకపనిలో చెక్కపనిలో పదిరోజులుగా లింగాలు అడుగుతూనే ఉన్నాడు. నాంచారయ్య మాట తప్పకుండా 'యాడ బోద్ది' అంటూనే ఉన్నాడు. లింగాలు నోరు విడిచి కూటికి జరగటం లేదన్నాడు. నాంచారయ్య పిచ్చినవ్వు వెలికిగా నవ్వాడు.

'మాపిటేలకి బండి పని అయిపోద్దా' అన్నాడు నాంచారయ్య. తల వూపాడు లింగాలు.

'తీసుకుపోవొచ్చా?' అంటే ఆరనిచ్చి రేప్పొద్దున్నే బండి కట్టుకో వచ్చు' అన్నాడు లింగాలు.

నాంచారయ్య డొంకలో పోతుంటే కంచె కివతల దొడ్డిక్కూర్చుంటున్న కుడిభుజం చూశాడు.

నాంచారయ్య నల్లచింతయ్య మాటల్లో కొత్త బండి ప్రసావన వచ్చి 'డబ్బెట్టా సర్దుబాటు జేత్తా?' అని అడిగితే 'డబ్బుకు ఇరకాటంగానే ఉంటది' అన్నాడు.

'డబ్బీయందే బండీయడేమో లింగాలు' అంటే 'మంచి మాటలెజ్జెప్పి బండి దొడ్డికి దెచ్చి సావిట్లో ఇడిస్తే మళ్లీ మాట మళ్లీ చెయ్యాడినప్పుడు సర్దుబాటు చెయ్యొచ్చు' అన్నాడు.

'మాసూలప్పుడు పనిముట్లు కక్కుకొట్టిచ్చిన సొమ్మీయలేదుగా లింగాలుకి?'

'ఇయ్యలే.'

'ఎగరగొట్టినట్టేగా?'

'ఇప్పటికింతే! ఉన్నప్పటి మాట సూద్దాం. మనదురుష్టం ఆడి పున్నెం.'

'మాపిటేల ఆడు బండీడేమో!'

'ఇయ్యక ఊళ్లో ఉంటాడా?'

నాంచారయ్య, నల్ల చింతయ్య అటు బోగానే గుండె భగ్గుమన్న కుడిభుజం పరుగెత్తుకొని వచ్చి, ప్రతి మాట పూసగుచ్చినట్లు చెప్పాడు లింగాలుతో. ఆ మాటలు వింటుంటే లింగాలుకు ఆకలి అయినట్లుగా అనిపించింది. 'ఊళ్లో ఉంటాడా?' అన్న మాటకి కడుపు తరుక్కుపోయింది.

'కొత్త బండి శాయమేకులు యాడుండాయిరా' అంటే, 'ఇద్దుగో ఈడుండాయి' అంటూ ముందు కురికాడు ఎడంభుజం, శాయమేకులు గలగలలాడించుకొంటూ.

'ఆటిని మిద్దె గూట్లో బెట్టండ్రా' అన్నాడు. 'నోరు ముయ్యండి' అన్నాడు. 'నోరెత్తితే?, అన్నాడో లేదో, 'కాలెత్తుతావ్' అన్నారు భుజాలు.

అంత ఆకలితో ఉన్న లింగాలు ఫక్కున నవ్వాడు.

వాళ్లు శాయమేకులు మిద్దెలో గూట్లో దాచి వచ్చారు.

చక్రాలు దొర్లేటప్పుడు కుండలు ఇరుసు నుంచి జారి చక్రాలు పడకుండా, ఇరుసు రంధ్రంలో ఇరుక్కొని చక్రం కుండను ఆపి పట్టుకొనేవి శాయమేకులు.

'తింటానికి రండి' అంది కూతురు.

ఇరుభుజాలు వెంట రాగా మిద్దెలోకి పోయాడు. లింగాలు.

ఒక కునుకు తీసి లేవంగానే చక్రాలకు గాన్లు బిగిద్దామని చెప్పి, పిడకలు బూడిదై, బొగ్గులు నివురు గప్పుతున్నప్పుడు తనను లేపమని భుజాలుతో చెప్పి, టవలే విదిలించి నాపరాయి మీద పరుచుకొన్నాడు లింగాలు.

పొద్దు ఏటవాలుతూ ఉంది.

కణకణ కాలుతున్న బొగ్గుల మీద పిడకలు నుసై రాలిపడుతున్నాయి.

గాన్లు ఎర్ర డాలు తిరిగాయి.

లింగాలు గురక ఆగిపోయింది.

ఇరుభుజాలు, ఇరుభుజాలూ కదిపితే లింగాలు లేచి కూర్చున్నాడు.

లింగాలు 'గాన్లేత్తన్నాడు' అనగానే ఎక్కళ్లేని పిల్లలు అక్కడ చేరారు.

పిడకల బూడిద పక్కకు తొలగించి, ముగ్గురూ మూడు పక్కల గాన్ను పట్టుకార్లతో పట్టుకొని తెచ్చి, నేల మీద పెట్టి చక్రాన్ని దానిలో కూర్చోబెట్టారు. మిగులుతూ ఉన్న చక్రం చెక్క చురచురమంటూ ఉండగా పట్టని చోట సుత్తెతో కొడుతూ ఎక్కించి మంట ఆర్పి, చక్రం చెక్కల చుట్టూ గాను బిర్రుగా ఎక్కించి, తృప్తిగా గాలి పీల్చుకొన్నాడు లింగాలు మంట మాయం.

ఎర్రటి గాను, రాగిరంగును, నల్లరంగును, అసలు ఇనుం రంగును పొందిందాకా గాలిలో ఆరనిచ్చారు. ఆరిన గాను బిర్రుగా మారి లక్కలా అతుక్కుపోయింది.

రెండు చక్రాలు సిద్ధమయ్యాక 'పోయి రండిరా సన్నాసుల్లారా' అన్నాడు లింగాలు.

ఇరు భుజాలు చెరొక చక్రం దొర్లించుకొంటూ పోయారు. వాళ్ల వెనుక పిల్లలు పొలోమంటూ పరుగులు తీశారు. అరుపులు, కేకలు, పిల్లల ఆనందం చూసి లింగాలు పొంగిపోయాడు.

ఒక కళాస్రష్ట తన పని జనం ఉపయోగంలోకి వచ్చినప్పుడు పొందే ఆనందం పరుగులు తీసే పిల్లల్ని, దొర్లే చక్రాల్ని చూస్తూ పొందుతున్నారు లింగాలు.

అల్లంత దూరం దొర్లించుకుపోయిన కుడి, ఎడమ భుజాలు తిరిగి దొర్లించుకు వస్తుంటే 'మే వూ దొర్లిత్తా'ని పెద్ద పిల్లలూ, 'మేవూ?' అంటూ చిన్న పిల్లలూ బతిమాలుతుంటే పెద్దపిల్లల్ని గాను దొర్లించటానికీ, చిన్న పిల్లలు దాన్ని తాకటానికి అనుమతి ఇచ్చిన భుజాలు, చక్రాలు ఎక్కడా పడిపోకుండా తిరిగి దొర్లింపిచ్చి తీసుకొని వచ్చారు.

ఇరుసూ, పట్టెలూ బిగించి ఉన్న పోలు గ(ర ఒక పక్క సిద్ధంగా ఉన్న గాన్లు తొడిగిన చక్రాలు ఇంకో పక్క నేలమీద పడుకొని ఉన్నాయి. గాన్లు కాల్చిన పిడకలు బొగ్గులు బూడిదై బిడ్డల శూల నొప్పికి బొడ్డు చుట్టూ గుండ్రంగా కాల్చినట్లు, నేల కడుపు నొప్పికి బొడ్డు రెండు పక్కలా వృత్తాకారంగా కాల్చినట్లు, బూడిద వలయాలు మిగిలి, ఆరి గాలిలోకి లేస్తూ సంచలనంగా ఉన్నాయి. పుణ్యాత్ముల మహాత్ముల అస్థికలు అన్ని నదుల్లో భారతదేశమంతా చల్లినట్లు, కలిపినట్లు, ఈ బూడిద లేచి, ఊరంతా పాకి పొలాలకు వాయుప్రవాహంగా విస్తరించింది. ఈ పూజ ఫలించి రేపు పొలాలు బాగా పండితే రైతులు కళకళలాడుతుంటారు. తన బిడ్డలు దేశదేశాలకు విస్తరిస్తుంటే ఆనందించే దేశంలో, తన సాహిత్యం ప్రపంచం అంతా విస్తరిస్తే సంతోషించే సాహిత్య స్రష్టలా, తన గానం వాయుతరంగాలలో శాశ్వతమైన శబ్దబ్రహ్మగా మిగిలిపోతే తరించే సుస్వరస్రష్టలా, లింగాలు గాలిలో లేచిపోతున్న బూడిదను చూసి పట్టరాని పరమానందంతో పులికించిపోతున్నాడు. స్థిరంగా సిద్ధమైన బండి ఉండగా, చరమైన బూడిద మీద లింగాలు మమకారం ఉండటం ఆశ్చర్యంగా ఉంటుంది.

లింగాలు టెంకాయ కొట్టాడు. హారతి పట్టాడు. పప్పుబెల్లాలు పిల్లలకు పెట్టాడు. పరీమళ ప్రపంచం ప్రవహించిపోతూ ఉంది.

పిల్లలూ, పెద్దలూ, అందరూ కలిసి పోలు గ(ర ఒక పక్క ఎత్తగా ఇరుసు చక్రంలోకి ఎక్కించారు. ఇరువైపుల ఇరుసులు చక్రాల కుండల్లో కూర్చున్నాక శాయ మేకులు పెట్టాలి. పెట్టలేదు. శాయమేకులు ఇంట్లో గూట్లో ఉన్నాయి. చక్రాలు ఊడి పడకుండా చెక్కముక్కలు ఇరుసు రంధ్రాల్లో రెండు పక్కలా ఇరికించారు. చక్రాలు బెడిసి తప్పవు. బండి సిద్ధమయింది. శాయమేకులు పెడితే బండి తోలుకు పోవచ్చు. లేకపోతే సిద్ధమైన బండి కూడా తీసుకుపోయే వీలు లేదు. బండికి దండం పెట్టి దిష్టి తీశాడు లింగాలు.

నాంచారయ్య జోడెడ్లు తోలుకు వచ్చాడు. బండి కట్టుకుపోవాలనే ఆతడి ఆలోచన వస్తూనే 'ఆఁ అయిందా?' అన్నాడు. 'ఊఁ!' అంటూ తలవూపాడు లింగాలు.

కాడికి పట్టెళ్లు వేసి ఎడ్లు పూన్చటానికి దూకుడు మీద ఉన్నాడు, బండి సొంతదారు.

'ముగ్గురికి రెండోరాల కూలి. రొండేలు తెచ్చేవా?' అన్నాడు లింగాలు.

'యాడికి బోద్ది? డబ్బేడికి పోద్ది?' అంటూ రాగాలాపన ప్రారంభించాడు నాంచారయ్య.

'పని మనుం బెట్టిన కాణ్ణుంచి ఇదే ముక్క అంటున్నావే. మే వు యేం దిన్నావో, యేం దిన్లేదో నీకు తెలియదు. కరువు కాలం కష్టకాలం నాకూ గడవాలి గందా అన్నాడు లింగాలు.

'డబ్బేడికి బోద్ది? ఇయ్యాల గాపోతే రేపు లేదంటానా? కాదంటానా?'

'అవునులే! నా ఆకలిని ఏమనమంటా? నాకు రెక్కల కట్టవే! పొలముందా పంటుందా?'

'ఆ మాకూ ఉంటాయి, పొలాలు ఉంటానికి, యేం లాబం? పండేడిసినియ్యా? తినేడిసినాంవా?'

'ఇయ్యేటి కాకపోతే వచ్చే యేటికి పొలం పండకపోద్దా? నువ్వు బతక్కపోతావా? నాకేందుంది శ్రాద్ధం? ఈ పన్జేత్తే కూడు! లేకుంటే దుమ్ము.'

'అందరి బతుకులూ అట్టాగే యేడిస్నై లింగాలు. యేం పొలాలో, యేం బతుకులో. యీ పొలాలేడ పండి సచ్చినై, యేడ తిని సచ్చినం.'

'యేందో లెద్దూ! యంత సెట్టుకంత గాలి. నా చేతాళం నాకిస్తే బండి తోలుకు పోవొచ్చు.'

'యియ్యకపోతే!'

'బండియ్యను!'

'నువ్విచ్చేదేంది? నేనే తోలుకుపోతా. యవుడడ్డమొత్తాడో జూత్తా.'

'నేనే! యట్టా దోలుకుపోతావో నేనూ జూత్తా!'

'సరేనా? కాసుకో.'

'సరే! రా తేల్చుకొందాం.'

ఈ స్థితి వచ్చిందాకా వింటూ ఉన్న జనం అడ్డం పడి కమ్మరి కూలి కమ్మరికిచ్చి బండి తోలుకుపోయేదే న్యాయమని నాంచారయ్యతో చెప్పారు.

'రైతులు ఆపదలో ఉన్నారు. ఇవాళ కాకపోతే రేపు ఇస్తారు. అంత పట్టూ విడుపూ లేకుండ పోతే ఎట్లా?' అని లింగాలుతో చెప్పారు.

'శాయ మేకుల్లేక తోలుకు పోలేననుకొంటున్నావో. బండి తోలుకుపోగల్ను.'

'అయి ఉంటే కూడా తోలుకు పోగలననుకొంటున్నావేవో బండి? నీ వల్ల గాదు!'

మాటా మాటా పెరుగుతూ ఉందని గ్రహించిన జనం, నాంచారయ్యను దూరంగా తీసుకుపోయారు. అక్కణ్ణుంచీ అరుస్తున్నాడు నాంచారయ్య. 'రేప్పొద్దున్నే వత్తా, శాయమేకులు చేసుంచు. బండి దోలుకుపోతా.'

'డబ్బు తేకపోతే, శాయమేకులు గూట్లో ఉన్నాటిని నీకిచ్చినా బండి తీసుకుపోలేవు.'

'డబ్బు తేను! యియ్యను.'

'బండియ్యను.'

'యట్లా యియ్యవో నేను జూత్తా.'

'గూట్లో ఉంటే తియ్య, చెయ్యకపోతే చెయ్యి. రెండు ఇనుపముక్కలు మేకులుగా సరిసిచ్చేది నీకెంత. పనివాడు పనివాడే. నువ్వు బలహీనుడివి. వాడిది పెద్ద బలగం. నువ్వు ఒంటిగాడివి. వాడు ఆగం జేత్తే నీ బతుకెంత? నువ్వంటే ఇష్టమే అయినా మేమెవరవూ నీకు అండగా నిలవలేం.' అని లింగాలుకీ, 'ఆడు పన్జేసేడు. ఆడి కూలి ఆడికి బారెయ్. ఆడు అలగావోడు. నవ్వు రైతువి. ఆడినోట్టో నువ్వు నోరు బెడితే సెడదా? నా మాటిని ఆడికి కూలిత్తావో, మాట వొప్పిత్తావో తేలుసుకో. నాలుక్కాలాలు ఉండాలిసిన బండి మంచిగా తీసుకుపో. తగాదాతో కాదు. శుభమంటూ తీసుకుపో. అశుభం అంటగంటుకొంటావా?' అని నాంచారయ్యకూ జనం చెప్పారు.

నాంచారయ్య ఎడ్లు దోలుకొని ఇంటికి వెళిపోయాడు. జనం తలో దిక్కుకూ సాగిపోయారు.

కొత్త బండి మీద లింగాలు. ఇరు భుజాలు కూర్చున్నారు.

'కూల్డబ్బు ఇయ్యకుండా బండి బలవంతంగా దోలుకుపోతే యేం జేయ్యాలి? యేవురికి జెప్పాలి? యెవురుకు జెబితే పొట్ట నిండుద్ది?' కుడి భుజాన్ని, ఎడం భుజాన్ని గుచ్చి గుచ్చి అడిగాడు లింగాలు

వాళ్లు ఏమీ మాట్లాడలేరు. పొద్దు కుంకింది.

ఆలోచిస్తూ బండి మీదే పడుకొన్నాడు లింగాలు.

'నేను మీకు కడుపు నిండా కూడు పెట్టలేని చాతకాని తండ్రిని, జీతం నాతం లేని బ్రతుకు మీది. నన్నొదిలి మీరు, మీరు పోగలరా? పోవాల్రా!'

వాళ్లేం మాట్లాడలేదు.

'యంత లేదన్న ఇరవయ్యేలు వత్తై దీన్ని అమ్మితే. గూట్లో శాయమేకులు తెచ్చుకొని, కాడి మెళ్ల మీదేసుకొని లాక్కుపోయి యాడన్నా అమ్ముకొని మీ బతుకులు మీరు బతుక్కొంటారా? నాంచారయ్యకు దొంగలు దోచుకొన్నారని సెబుతా.'

వాళ్లెటు జూస్తున్నారో చీకట్లో కనిపించటం లేదు. ఏమీ బదులాడలేదు.

'వద్దు లెండిరా. ఎక్కడున్నా మిమ్మల్ని పట్టుకొచ్చి సావగొడతారు.'

రాత్రి అన్నం వండలేదు. వాళ్లేమీ తినలేదు. బండి మీదే వెల్లికిలా పడి ఉన్నారు. అమావాస్య చీకటి. కన్ను పొడుచుకొన్న ఏమీ కానరాని రాత్రి.

కష్టజీవికి కడుపు నిండా తిండిలేకపోతే ఎట్లా? శ్రమించినవాళ్లు భుజించవద్దా? శ్రమకు విలువ లేదా?

ఆకలి ఎంత దుర్మార్గంగానో ఉంటుంది. ఏమయినా చేయిస్తుంది. చావటాలు, చంపుకోవటాలు మూలం ఆకలే కదా!

ఆకలి మానవసంబంధాలను ఎంత హీనం కావిస్తుందో కదా! అన్నదమ్ముల్లా పలకరించుకోవలసిన రైతు, కమ్మరి శత్రువుల్లా మాట్లాడుకోవటం వెనుక దాగి ఉన్న రహస్యం ఆకలే కదా!

ఎవరికి అర్థమవుతుంది?

అర్ధరాత్రి దాకా అక్కణ్ణుంచి లేవని సన్నాసుల్ని అడిగాడు 'గడ్డి ఉందా?'

'ఉంది'

'నాంచారయ్య తెచ్చిన కిరసనాయిలు ఇంకెంతుంది?'

'రెండు సీసాలు!'

'గడ్డి తెచ్చి, బండి మీద వేసి, కిరసనాయిలు బండి మీద చల్లండి'

వాళ్లు సంకోచించారు.

లింగాలు గదమాయించాడు 'కానీండి!'

ఎండు వరిగడ్డి తెచ్చి బండిని కప్పేశారు. పిడకలు మిగిలి ఉంటే వాటి మీద పరిచారు కిరసనాయిలు చిలకరించారు.

'అగ్గిపెట్టె ఏది?'

'ఇంట్లో! గూట్లో!'

'తెండి! ఉండు! నేనే తెస్తా! ఈడే ఉండండి. ఎవణ్ణీ రానీయొద్దు. నేనే వస్తా' మిద్దెలోకి పోయాడు లింగాలు.

తెల్లరుజామున లోనికి పోయిన లింగాలు తెల్లగా తెల్లారిన తరువాత బండి దగ్గరకు వచ్చాడు. చేతిలో అగ్గిపెట్టె లేదు. శాయ మేకులున్నాయి.

ఎద్లు తోలుకొని హారతి పళ్లెం జీతగాడు తేగా, నాంచారయ్య వచ్చాడు. కరకర పొద్దెక్కుతున్నప్పుడు.

వచ్చీ రావటంతోనే, లింగాలు చేతులు పట్టుకొని, 'డబ్బు సర్దుబాటు కాక తప్పుగా మాట్లాడాను. ఏమీ అనుకోవద్దు లింగాలు' అన్నాడు.

'ఆకలి అర్థాకలి. వారం రోజులుగా కూడు సరిగా లేదు. రాత్రి మేముగ్గురం ఏమీ తినలేదు. ఆకలి వల్ల ఏదో అనరాని మాటలు అన్నాను. ఏమీ అనుకోవద్దు' అన్నాడు లింగాలు.

'రాత్రి ఊరంతా తిరిగి అందరినీ అడిగి నానా అగచాట్లు పడ్డాను.'

'పోనీలే ఎవరి కర్మకు ఎవరు కర్తలు? మా అదురుష్టం ఇది మా ఆకలి ఇంతే! వీలయినంత తొందరగా మా ఆకలి తీర్చండి. సావకుండా సూడండి' అంటూ శాయమేకులు బండికి పెట్టి, 'బండి కట్టుకు పొండి' అన్నాడు.

'లేదు లింగాలు డబ్బు సంతన జేసుకొచ్చా' అని డబ్బు, బియ్యం, ఆకు వక్క ఉన్న హారతి పళ్లెం లింగాలు చేతుల్లో పెట్టాడు.

లింగాలు కళ్లలో నీళ్లు తిరిగాయి.

ఆ నీళ్లు ఏడుపువి కావు. ఆకలి తీరుతుందన్న సంతోషానివీ కావు. మనిషి మీద మనిషికి చావని మమకారానివి.

కూతురు హారతి పళ్లెం తీసుకొని మిద్దెలోకి పోయింది.

నాంచారయ్య ఎడ్లు పూన్చి బండి కట్టుకొంటూ, కిరసనాయిలు కంపు వాసన పట్టాడు. 'ఏమిటిది?' అన్నట్లు చూశాడు.

'తెల్లవారు జామున బండి తగలబెడదామనుకొన్నా' లింగాలు బోరున ఏడ్చాడు.

నాంచారయ్య ఏడుపు ముఖం పెట్టాడు.

'కన్నబిడ్డను ఏ తండ్రీ చంపుకోలేదు' లింగాలు ఏడుస్తున్నాడు. లింగాలును వాటేసుకొని నాంచారయ్య బావురుమని ఏడ్చాడు. వాళ్ల ఏడ్పు.... ఏడ్పు కాదు .... ప్రేమ! ❁